

ЕЗИКОВА КУЛТУРА / LANGUAGE CULTURE

УПОТРЕБА НА ЗАПЕТАЯ ПРИ УТОЧНЯВАЩ ИЗРАЗ ПРЕД СЪЮЗ

ИЛИАНА СТОИЛОВА (БЪЛГАРИЯ)

ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК „ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН“

ПРИ БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

i.stoilova@ibl.bas.bg

В работата са разгледани случаи на поставяне на запетая пред уточняваща дума, израз или частица *не*, разположени преди съюз, въвеждащ подчинено изречение в рамките на сложното.

COMMA PLACEMENT WITH CLARIFYING EXPRESSIONS BEFORE CONJUNCTIONS

ILIANA STOILOVA (BULGARIA)

INSTITUTE FOR BULGARIAN LANGUAGE, BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

i.stoilova@ibl.bas.bg

The study examines cases of comma placement before a clarifying word or expression, or the particle *ne* ‘not’, when these occur before a conjunction (or another element) introducing a subordinate clause within a complex sentence.

Правилото, регламентиращо пунктуационното оформяне на сложни изречения, в които пред съюз стои уточняваща дума, уточняващ израз или частица *не*, е следното: „Не се отделят със запетая две прости изречения, ако пред съюза или съюзната дума, въвеждащи второто изречение, стои отрицателната частица **не** или уточняваща дума или израз (*даже, дори, дълго,*

© Илиана Стоилова, 2026 / © Iliana Stoilova, 2026

Тази статия в списание „Български език“ е с отворен достъп и се публикува под международния публичен лиценз Creative Commons Attribution 4.0 International (Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International – CC-BY-NC-ND 4.0). /

This open access article of journal “Balgarski ezik” (“Bulgarian Language”) is published under the terms of Creative Commons Attribution 4.0 International Public License (Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International – CC-BY-NC-ND 4.0).

едва, единствено, именно, много, малко, особено, поне, само, тъкмо, чак, твърде дълго, твърде скоро и под.).

Визите за членове на семействата на граждани на ЕС се издават безплатно **единствено** когато въпросните членове на семейство пътуват в държавата членка домакин като придружители на гражданина на Съюза в тази страна.

Младите шофьори катастрофират по-често **не** защото нямат опит зад волана, а заради самонадеяност.

Георгиева отказала на предложението на Борисов **малко** преди да бъде оповестен съставът на новото правителство“ (ОПР/OPR 2012: 81–82; БЕРОН: <https://beron.mon.bg/rechnik/2210>)¹.

Все пак съществуват някои случаи, в които е правилно да се постави запетая преди уточняващата дума (израз) или частицата *не*, разположени пред съюз, в рамките на сложното изречение. Запетая в тази позиция се поставя при определени условия, свързани с наличието на такава част на изречението, при която се изисква отделяне на края ѝ със запетая: обособена част в края на първото просто изречение, вметнати думи и изрази, които се отделят със запетая, обръщение и изброяване след обобщаваща дума в края на първото просто изречение. Запетая пред уточняващата дума (израз) може да се изисква също така и от друго просто изречение, което пояснява първото изречение в сложното.

Във връзка с това можем да формулираме следните правила.

1. Пред уточняващата дума (израз) или частицата *не*, стоящи преди съюз, се пише запетая, когато първото просто изречение завършва с обособена част. Напр.:

*Ще изпратя всички документи, необходими за кандидатстването ми, **едва** след като успея да ги събера.*

*Поканих Иван – новия ми колега, **не** защото настояваш за това, а защото ми е симпатичен.*

2. Пред уточняващата дума (израз) или частицата *не*, стоящи преди съюз, се пише запетая, когато преди тях е разположена вметната дума или израз, изискващи отделяне със запетая (напр. *от една страна, от друга страна, първо, второ, трето, обратно, напротив, изглежда, да речем, да кажем, значи, разбира се, между другото, естествено, за съжаление, честно казано, казано по друг начин и др.*). Напр.:

*Ще се видим, разбира се, **чак** когато се върнеш от почивката си.*

*Този инцидент се случи, за съжаление, **малко** преди пътната полиция да вземе мерки за обезопасяване на участъка.*

3. Пред уточняващата дума (израз) или частицата *не*, стоящи преди съюз, се пише запетая, когато преди тях е разположено обръщение. Напр.:

*Искам да ми се обаждаш всеки ден, Иване, **не** за да те контролирам, а защото се притеснявам за тебе.*

*Ще работим по този проект, уважени дами и господа, **само** ако получим финансиране.*

4. Пред уточняващата дума (израз) или частицата *не*, стоящи преди съюз, се пише запетая, когато пред нея е разположено друго просто изречение, поясняващо първото. Напр.:

*Забелязах, че къщата е пострадала от земетресението, **едва** когато се приближих до нея.*

*Той ще покани на рождения си ден приятелите, които иска, **само** ако родителите му са съгласни.*

При сложни съставни изречения, съдържащи три прости изречения, понякога запетаята в коментираната позиция има смислоразличителна функция. Наличието ѝ показва, че изречението с уточняваща дума (израз) пред съюз пояснява първото просто изречение, а не второто. Напр.:

*Поздравих жената, която ми махна, **точно** когато влязох.* Тук подчиненото изречение *точно когато влязох* пояснява първото изречение *Поздравих жената*. (Срв.: **Точно** когато влязох, поздравих жената, която ми махна.)

Но:

*Поздравих жената, която ми махна **точно** когато влязох.* Тук подчиненото изречение *точно когато влязох* пояснява второто просто изречение *която ми махна*.

Посочените четири случая, в които пред уточняващата дума се поставя запетая, са аналогични на случаите, в които се поставя запетая пред еднократно употребени съюзи *и* и *или* в сложното изречение, представени в т. 91.3 – 91.6 на *Официалния правописен речник на българския език* и неговата онлайн версия на платформата БЕРОН (ОПР/OPR 2012: 82; БЕРОН: <https://beron.mon.bg/technik/2217>).

5. Пред уточняващата дума (израз) или частицата *не*, стоящи преди съюз, се пише запетая, когато първото просто изречение завършва с изброяване след обобщаваща дума. Напр.:

*Молим Ви да изпратите следните документи – автобиография, препоръка от предишен работодател и медицинско свидетелство, **едва** след като получите отговор от наша страна, че сте одобрен за длъжността.*

Освен със запетаи обособените части, вметнатите думи и изрази и изброяването след обобщаваща дума могат да се отделят и с тирета. Когато такива части на изречението са разположени преди уточняващата дума, пред нея може да се постави тире. Напр.:

*Ще се обадя на г-н Иванов – учителя ми по музика – **само** ако реша да участвам в концерта на училището.*

*Той си е купил билет – изглежда – **точно** преди да замине.*

*Изпрати ми с куриер следните документи – фактура, удостоверение за платени данъци и скица на имота – **чак** след като пристигна в Бургас, за да мога да ги получа лично.*

Липсата на запетая пред уточняващата дума, стояща преди съюз, е вследствие на прилагането на фонетичния принцип в пунктуацията. Логическото ударение пада върху уточняващите думи (изрази) и частицата *не* и те не се отделят с пауза от предхождащата ги част на изречението. Поради това двете изречения не се отделят и пунктуационно (Ницолова/Nitsolova 1989: 113–114²).

Но фонетичният принцип не се прилага безусловно при пунктуационното оформяне на изреченията с уточняваща дума преди съюз. Както е видно от посочените случаи, при тях се прилага синтактичният принцип за пунктуационно отделяне със запетая или тире на предхождащите уточняващата дума части на изречението или на прости изречения в сложното.

За разлика от употребата на запетая пред *и* и *или* случаите на поставяне на запетая пред уточняваща дума (израз) не са специално уговорени в увода на *Официалния правописен речник на българския език*³. Но тъй като тези случаи следват водещия синтактичен принцип в пунктуацията, прилагането на общите правила при тях не би следвало да предизвиква затруднения. Въпреки това въпрос на пълнота, изчерпателност и практическа полезност е те да бъдат изрично уговорени в увода на правописния речник.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ Правило, според което не се поставя запетая, ако пред съюза стои уточняващо наречие, присъства в правописните речници от 1983 г. и 2002 г. и в този смисъл кодификацията на пунктуационното оформяне на този тип изречения е последователна (ПРСБКЕ/PRSBKE 1983: 68; НПП/NPR 2002: 85).

² Р. Ницолова препоръчва това правило да се измени, тъй като то е отстъпка от водещия в пунктуацията синтактичен принцип и трудно се усвоява (Ницолова/ Nitsolova 1989: 13–14).

³ Те не са посочени и в предишните правописните речници. В правописния речник от 1983 г. е посочено само отделянето със запетая при различен словоред на двете прости изречения в сложното: „Когато подчиненото изречение, въведено чрез съюзна дума, пред която има уточняващо наречие, стои на първо място, то се отделя от следващото изречение“ (ПРСБКЕ/PRSBKE 1983: 68).

ЛИТЕРАТУРА

БЕРОН: БЕРОН. Официален правописен речник онлайн. <<https://beron.mon.bg>> [19.05.2026].

Ницолова 1989: *Ницолова, Р.* Съвременна българска пунктуация. София, Държавно издателство „Народна просвета“.

- НПР 2002: Нов правописен речник на българския език. София, ИК „Хейзъл“.
- ОПР 2012: Официален правописен речник на българския език. София, „Просвета“.
- ПРСБКЕ 1983: Правописен речник на съвременния български книжовен език. София, Българска академия на науките.

REFERENCES

- BERON: BERON. Ofitsialen pravopisen rechnik online. <<https://beron.mon.bg>> [19.05.2026].
- Nitsolova 1989: *Nitsolova, R.* Savremenna balgarska punktuatsiya. Sofia, Darzhavno izdatelstvo “Narodna prosveta”.
- NPR 2002: Nov pravopisen rechnik na balgarskiya ezik. Sofia, IK “Heyzal”.
- OPR 2012: Ofitsialen pravopisen rechnik na balgarskiya ezik. Sofia, Prosveta.
- PRSBKE 1983: Pravopisen rechnik na savremenniya balgarski knizhoven ezik. Sofia, Balgarska akademiya na naukite.

✉ Гл. ас. д-р Илиана Стоилова
Секция за съвременен български език
Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“
при Българската академия на науките
бул. „Шипченски проход“ 52, бл. 17, 1113 София, България

✉ Assist. Prof. Dr. Iliana Stoilova
Department of Modern Bulgarian Language
Institute for Bulgarian Language, Bulgarian Academy of Sciences
52 Shipchenski prohod, Bl. 17, 1113 Sofia, Bulgaria